

банків більше ніж один рахунок, то один із цих рахунків визначається як основний [2]. За Законом України «Про електроенергетику» від 16 жовтня 1997 р. споживачі електроенергії на свій вибір укладають договори з постачальниками (продавцями) на оптовому ринку електроенергії України, учасниками якого є суб'єкти підприємницької діяльності.

Аналіз вищевикладеного вказує на те, що сторони самостійно й незалежно одна від одної і від держави можуть вирішувати питання про встановлення договірних відносин та вибору контрагенту відповідних відносин. У вузькому розумінні даний принцип свободи договору полягає, перш за все в тому, що він особа є вільною в праві ініціювання направлення оферти тому чи іншому з майбутніх контрагентів.

Література:

1. Цивільний кодекс України № 435-4 від 16 січня 2003 року // Відомості Верховної Ради. – 2003. – № 44. – С. 356
2. Господарський кодекс України № 436-4 від 16 січня 2003 року // Відомості Верховної Ради. – 2003. – № 21–22. – С. 144
3. Цивільне право України. Загальна частина: підручник. / за ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика. – 4-те. вид., – К : Юрінком Інтер, 2014. – 976 с.
4. Цивільне право України : навч. посіб. / А. В. Гончарова, Т.А. Кобзева. – Суми : Сумський державний університет, 2015. – 168 с.

Кириленко М.

наук. кер. – д.ю.н., професор кафедри правознавства Короєд С. О.)

студент V курсу спеціальності «Право»

*Полтавського інституту економіки і права
ВНЗВМУРол "Україна"*

Суб'єктивні цивільні права та обов'язки

Із дослідженням природи цивільних правовідносин у цивілістиці пов'язаний комплекс різного роду проблем — від з'ясування семантики ключових понять до усвідомлення особливостей структури цього правового явища. Деякі найбільш гострі моменти вимагають особливої уваги. Так, із врахуванням змісту, наукова абстракція «цивільні правові відносини» є бінарною категорією, оскільки складається із двох невід'ємних частин. «Приватноправове відношення є заснована на юридичному факті відповідність прав та обов'язків, які встановлюються між особами» [13, с.56]. На наш погляд, у якості елементів цивільних правовідносин доцільніше розглядати здійснення суб'єктивних цивільних прав і виконання відповідних суб'єктивних цивільних обов'язків.

Нерозривність, діалектична єдність функціонування здійснення суб'єктивних цивільних прав і виконання суб'єктивних цивільних обов'язків характеризує їх як парні юридичні категорії. Це дозволяє використовувати в нашому дослідженні один із найважливіших сучасних методологічних підходів — порівняльно-правовий, заснований на порівнянні протилежних явищ юридичної дійсності, «... Із позиції цього підходу значно розширюються пізнавальні можливості при розгляді тих або інших взаємодіючих юридичних явищ і процесів, повніше фіксуються їх внутрішні зв'язки, чіткіше встановлюються як елементи єдності, так і елементи протилежності» [8, с.390]. Парні наукові категорії в якості спеціальної логічної форми спрямовані не тільки на констатацію факту взаємозв'язку між певними юридичними абстракціями, але й на пізнання дійсної взаємодії протилежних правових явищ, розкриття їхньої єдності та особливостей індивідуальної розвитку [9, с.256].

Якщо суб'єктивні цивільні права та обов'язки в цивілістичній науці традиційно співставляли один із одним, встановлювали внутрішньо властиві їм ознаки, єдність і відмінність даних протилежних правових феноменів, то проблемі співвідношення «здійснення суб'єктивних

цивільних прав — виконання суб'єктивних цивільних обов'язків» приділялася набагато менша увага. До сьогодні вона залишається однією з малодосліджених у правознавстві.

Парні категорії «суб'єктивні цивільні права — суб'єктивні цивільні обов'язки» і «здійснення суб'єктивних цивільних прав — виконання суб'єктивних цивільних обов'язків» генетично, детерміновано взаємопов'язані. На нашу думку, ці логічно утворені правові пари поєднує спільна фундаментальна інституційна основа, родовидовий характер змісту їх єдиного начала. Точніше, вони «відображають, взяті з точки зору єдиної основи, протилежні прояви її сутності, позитивні й негативні сторони одного процесу» [7, с.244]. Звідси й подібність багатьох змістовних (описових) елементів у більшій або меншій мірі - єдність характеристики.

Відмінність цих пар правових феноменів виявляється в їх функціональному призначенні. Суб'єктивні цивільні права й обов'язки відображають статику (певний стабільний стан) правового відношення. Це ідеальна модель стану суб'єктивних прав і обов'язків, правовідносини в цілому в певний зафіксований момент часу. Тоді як здійснення суб'єктивних прав і виконання суб'єктивних обов'язків — і є «рух» правовідношення, інакше кажучи, динаміка правового явища, яке врегульовує соціальні процеси, реальну поведінку суб'єктів, постійно та невинно відбувається в часі й просторі.

Таким чином, формально-логічному й сутнісному порівнянню можуть піддаватися не тільки парні категорії права, але і декілька пар правових феноменів, якщо вони містять в собі основоположну, конститутивну, об'єднуючу властивість, яка дозволяє вважати їх єдиною основою більше абстрактного категоріального ряду чи поняття [6, с.100-104]. Зокрема, у якості таких пар будуть виступати пари «суб'єктивні цивільні права — суб'єктивні цивільні обов'язки» і «здійснення суб'єктивних цивільних прав - виконання суб'єктивних цивільних обов'язків».

Вони, як складні багатофункціональні правові явища, відображають статику й динаміку змісту більше широкої юридичної абстракції — цивільного правовідношення й далі по категоріальному ряді — механізму здійснення цивільних прав і виконання цивільних обов'язків.

Єдність і взаємодія здійснення цивільних прав і виконання обов'язків проявляється в діалектичному взаємозв'язку їх сутностей. Відштовхуючись від даної базової передумови, використовуючи дедуктивний метод, можна виявити конкретні прояви цього юридичного феномена.

По-перше, як суб'єктивні права, так і суб'єктивні обов'язки можуть відбутися, існувати й реалізовуватися лише в рамках певного правовідношення [10, с.384]. Інакше кажучи, цивільні правовідносини — не підстава виникнення вимоги до зобов'язаної особи (особам), а спеціальна форма, та правова конструкція, у рамках якої здійснюється суб'єктивне цивільне право й відповідно виконується суб'єктивний цивільний обов'язок. Саме подібний підхід дозволяє найбільше ефективно вибудувати теоретичну модель правового механізму гарантованого здійснення прав і виконання обов'язків.

Існує й інша вагома, аргументована позиція, відповідно до якої суб'єктивне право може бути не тільки елементом правовідношення, якому кореспондується обов'язок, але й елементом складних правовідносин без відповідного йому обов'язку, вони можуть входити в правовий статус громадян, компетенцію юридичних осіб [5, с.51].

По-друге, суб'єктивне право й суб'єктивний обов'язок виступають не тільки поняттями одного категоріального ряду, вони ще й дефініційно взаємозалежні. «Уявлення про одне, — писав Г.Ф. Шершеневич, — нерозривно пов'язане з уявленням про інше» [13, с.56]. Суб'єктивне цивільне право й суб'єктивний цивільний обов'язок визначаються через основні характеристики один одного які їм властиві. Наприклад, «найбільш загальне розуміння суб'єктивного права може бути обмежено вказівкою на те, що особа наділена мірою можливої (дозволеної) поведінки, у правовідносинах, забезпеченою обов'язками інших осіб» [4, с.135].

По-третє, суб'єктивні права й обов'язки кореспондують (протистоять) один одному, тобто виступають як полярні категорії.

По-четверте, суб'єктивні права й обов'язки не тільки співвідносяться, але й неминуче детерміновано обумовлюють один одного. Так, якщо продавцеві належить певне право вимоги

у правовідносинах купівлі-продажу, то в покупця відповідно є обов'язок вчинити (реалізувати) певну дію й навпаки. Наприклад, продавцеві належить право вимагати оплати товару в повному обсязі й у належний строк, відповідно на покупці лежить обов'язок здійснити ці дії та здійснити їх належним чином. «Установлення правовідношення має місце тоді, коли певний юридичний факт пов'язує право з певним суб'єктом, покладаючи одночасно обов'язок на інших» [13, с.59]. Залежність між правами й обов'язками є такою, що без юридичних обов'язків зникає й саме право [14, с.165].

По-п'яте, суб'єктивне цивільне право й відповідний йому суб'єктивний цивільний обов'язок відображають «пов'язаність» суб'єктів (кредитора й боржника) конкретних правовідносин [11, с.323].

По-шосте, суб'єктивні права й обов'язки взаємозалежні: зміни в змісті суб'єктивного права одночасно призводять до зміни в змісті суб'єктивного обов'язку й навпаки. Ця властивість іманентна розглянутому правовому явищу. Суб'єктивні права й обов'язки «прагнуть до єдності, тотожності, збігу» [12, с.172]. Можна стверджувати, що «суб'єктивні права та обов'язки виникають одночасно, тісно взаємопов'язані та відповідність між ними не порушується ніколи» [13, с.234]. Це конститутивна ознака, внутрішньо властива правовідношенню, тому її порушення об'єктивно веде до появи деструктивних елементів у правовідносинах чи припиняє його.

Підсумовуючи вищевикладене, приходимо до висновку, що єдність і взаємодія здійснення цивільних прав і виконання обов'язків проявляється у наступному: 1) як суб'єктивні права, так і суб'єктивні обов'язки можуть відбутися, існувати й реалізовуватися лише в рамках певного правовідношення; 2) суб'єктивне право й суб'єктивний обов'язок є поняттями одного категоріального ряду, які дефініційно взаємозалежні; 3) суб'єктивні права й обов'язки кореспондують (протистоять) один одному, тобто виступають як полярні категорії; 4) суб'єктивні права й обов'язки не тільки співвідносяться, але й обумовлюють один одного; 5) суб'єктивне цивільне право та відповідний йому суб'єктивний цивільний обов'язок відображають «пов'язаність» суб'єктів (кредитора й боржника) конкретних правовідносин; 6) суб'єктивні права й обов'язки взаємозалежні: зміни в змісті суб'єктивного права одночасно призводять до зміни в змісті суб'єктивного обов'язку й навпаки; 7) сучасні дослідники відзначають таку властивість (форму єдності), як взаємопроникнення суб'єктивних прав і обов'язків.

Література:

1. Конституція України. – від 28 червня 1996 № 254 к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – С.141
2. Цивільний Кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV // Офіційний вісник України. – 2003. – №11. – С.461
3. Господарський Кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV // Офіційний вісник України. – 2003. – №11. – С.303
4. Алексеев С.С. Механизм правового регулирования в социалистическом государстве. – С. 135.
5. Андреев В.К. К разработке новой редакции части первой ГК РФ // Хозяйство и право. –2008. –№ 10. –С. 51
6. Вавилин Е.В. Осуществление прав и исполнение обязанностей в структуре гражданского правоотношения // Российский юридический журнал. –2007. – № 5. –С. 100–104.
7. Васильев А.М. Правовые категории. Методологические аспекты разработки системы категорий теории права. – С. 244.
8. Гукасян Р.Е. Концепция слияния прав и обязанностей и административно-командные методы управления // Избранные труды по гражданскому процессу. М.– 2009. – С. 390–402.
9. Еволюція цивільного законодавства України: проблеми теорії і практики / Кол. монографія; За ред. Я.М. Шевченко. – К.: Юридична думка, 2007. – 340 с.

10. Ем В.С. Осуществление гражданских прав и исполнение гражданско-правовых обязанностей // Гражданское право: Учебник / Отв. ред. Е.А. Суханов. Т. 1. – С. 384–389.
11. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. - 2-е вид., перероб и доп. / За ред. О.В. Дзери (кер. авт.кол.), Н.С.Кузнецової, В.В.Луця. – К.: Юрінком Інтер, 2006. –Т.1. – С.323.
12. Петражицкий Л.И. Теория права и государства в связи с теорией нравственности. СПб. – 1909. –Т. I.– С. 172.
13. Шершеневич Г.Ф. Учебник русского гражданского права (по изданию 1907 г.) / Вступ, ст.Е.А. Суханова, М.– 1995.– С. 56.
14. Явич Л.С Общая теория права. Л. – 1976.– С.165.

Лук'яненко С.

(наук. кер. – адвокат, к.ю.н., доцент,
завідувач кафедри правознавства Кальян О. С.)
*студент V курсу спеціальності «Право»
Полтавського інституту економіки і права
ВНЗВМУРoЛ “Україна”*

Договір поруки в Україні та проблеми його виконання

Кредитний договір є одним найпоширеніших із цивільно-правових договорів. Саме кредитний договір дозволяє мобілізувати грошові заощадження для впровадження нових технологій, будівництва нових підприємств, розвитку торгівлі, задоволення особистих потреб населення. Предметом кредитного договору, за винятком договору комерційного кредиту, є грошові кошти. Істотними умовами кредитного договору є предмет, сума, строк повернення кредиту, розмір відсотків.

Серед способів забезпечення виконання кредитних зобов'язань досить ефективним забезпеченням є договір поруки, який дозволяє залучити до основного зобов'язання, яке виникло між кредитором та боржником, третю особу – поручителя [1, с.37].

Незалежно від способу забезпечення виконання цивільно-правових договорів, договірні зобов'язання не завжди виконуються боржниками вчасно і в повному обсязі. При виконанні кредитних договорів, забезпечених порукою, у судовій практиці виникають питання, пов'язані із визначенням порядку обрахування строку дії акцесорного договору, і, відповідно, можливість притягнення до відповідальності поручителя за договором, якщо боржник від виконання своїх зобов'язань ухиляється. На перший погляд, законодавець вичерпним чином дає відповідь на це запитання. У ч.4 ст.559 ЦК України зазначено, що порука припиняється після закінчення строку, встановленого в договорі. У разі, якщо такий строк не встановлено, порука припиняється, якщо кредитор протягом шести місяців від дня настання строку виконання основного зобов'язання не пред'явить вимоги до поручителя [1, с.38].

Проте судова практика з цього питання складається досить суперечлива. Так, ПАТ комерційний банк «ПриватБанк» звернулося з позовом до М., третя особа ТОВ «Об'єднана вантажно-транспортна компанія», про стягнення заборгованості за укладеним кредитним договором.

Рішенням Єнакіївського міського суду Донецької області в задоволенні позову було відмовлено. Апеляційним судом Донецької області позов було задоволено. Ухвалою Колегії судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ рішення апеляційного суду скасовано, рішення міського суду залишено в силі. Як зазначено в ухвалі, «умова договору поруки про його дію до повного виконання боржником своїх зобов'язань перед банком за кредитним договором не є встановленим сторонами строком припинення дії поруки, оскільки суперечить ч.2. ст.254 та ч.1 ст.252 ЦК України, тому в цьому разі підлягають застосуванню норми ч.4 ст.559 ЦК про